

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 7
2023

**Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет**

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 7

Рівне, 2023

5. Павлик Н. В. Особливості психологічної готовності сучасного педагога до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. Київ : Пед. думка, 2021. 23 с. URL: <http://surl.li/fusfb>

УДК [159.98:37.015.3-051]:008

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Босий-Мірявець Валентин, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 1 курсу, РДГУ

Науковий керівник: Павелків Роман, доктор психологічних наук, професор

Постановка проблеми. Основою будь-якого процесу навчання є особливим способом організоване спілкування, що сприяє становленню та розвитку особистості. Комунікативна культура є необхідною умовою ефективності професійної діяльності педагога, вона містить систему принципів спілкування в учнівському і педагогічному колективах, установлений порядок комунікації у сфері широких особистісних, соціальних, професійних взаємин і контактів [3].

Комунікативна практика учителя, як і педагогічна діяльність у цілому, не відбувається без низки професійних умінь взагалі і комунікативних зокрема. Тому не випадково, на сучасному етапі розвитку вищої педагогічної школи в Україні її актуальною проблемою є вивчення системи комунікативних умінь майбутніх учителів як основи їх фахової комунікативної культури. Слід зазначити, що завдяки наявній комунікативній культурі учитель передає вихованцям ті особистісні якості та комунікативні вміння, які, трансформуючись, утворюють і їхню культуру спілкування.

Очевидним є те, що у процесі міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу особливої шкоди завдає низький рівень комунікативної культури педагога. Адже комунікативна як складова педагогічної культури є результатом емоційного і пізнавального впливу, шляхом до взаєморозуміння і продуктивної освітньої діяльності. Крім того, є найважливішою умовою створення сприятливого психологічного клімату і емоційного контакту з учасниками освітнього процесу, умовою емоційно-вольового, інтелектуального, психічного і соціального розвитку особистості. Саме тому формування комунікативної культури педагога є важливим аспектом його професійного становлення, самовиховання й саморозвитку [8].

З огляду на це **метою статті** є визначення поняття комунікативної культури педагога та її структури у психологічній науці.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі проблема комунікативної культури педагога вивчається досить широко. Зокрема, питання формування комунікативних умінь учителів розглядали у своїх працях А. Аносова [1], Н. Басюк [2], Л. Варга [3], О. Гаврилюк [4], Н. Путіловська [6], О. Фенцик [8] та інші сучасні українські науковці. Розділяємо думку зазначених дослідників, які стверджують, що комунікативні вміння не існують без комунікативної діяльності, і тільки в ній вони проявляються і формуються.

Комунікація (лат. communicatio) – акт спілкування, зв'язок між двома або більше індивідами, побудований на взаєморозумінні; повідомлення інформації однією особою іншій [5].

Комунікативний – те ж, що і комунікабельний, – схильний, здатний до комунікації, установлення контактів і зв'язків, легко встановлює їх [5].

Термін «комунікація» тлумачать як «шлях повідомлення, спілкування». Поняття «повідомлення» і «комунікація» не роздільні в наукових дослідженнях [5].

«Комунікація» – значно ширше поняття, бо це усвідомлений чи неусвідомлений зв'язок, передача і прийом інформації, її можна спостерігати всюди і завжди.

Комунікативна культура – це позиція особистості, що проявляється в потребі взаємодії з іншими суб'єктами, цілісності та індивідуальності, творчому потенціалі людини і його здатності підтримувати доброзичливе ставлення до суб'єктів, які є навколо.

Існує багато визначень поняття «комунікативна культура». Розглянемо деякі з них. О. Гаврилюк у своєму дисертаційному дослідженні розглядає комунікативну культуру як «складне динамічне особистісне утворення, що відображає соціально зумовлений рівень розвитку особистості, її готовність до комунікативної діяльності, систему поглядів і дій, які забезпечують задоволення потреб самореалізації та спосіб досягнення цілей у спілкуванні, плідну доброзичливу взаємодію людей у різних сферах життєдіяльності» [4].

А. Аносова, методист центру практичної психології та соціальної роботи Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, трактує комунікативну культуру як «динамічне, структурно-рівневе особистісне утворення, представлене досягненнями у пізнанні себе, внутрішніми цінностями індивіда, комунікативними знаннями, осмисленістю емоцій, комунікативно значущими якостями особистості, що обумовлює взаємодію з навколишнім світом, орієнтовану на загальноприйнятну норму культурного фону сучасного соціокультурного середовища» [1].

Культура спілкування має глибинні витoki і тісно пов'язана з особистісними рисами педагога, його мотивами і ціннісними орієнтаціями, самосвідомістю, професійними установками. Педагогічна комунікація, як форма професійної поведінки підпорядковується відповідним правилам та здійснюється на основі комплексу антропологічних, культурних, соціально-психологічних умов. Педагог виступає активатором процесу педагогічного спілкування, організує його та керує ним. Культура педагогічного спілкування впливає на результативність навчально-виховного процесу, встановлення позитивної духовно-моральної атмосфери учасників взаємодії. Сприятливі взаємовідношення вчителя та учнів забезпечують особистісну захищеність, переживання емоційного благополуччя кожним з них.

Психологи довели, що учень сприймає всі впливи навчального матеріалу через особистість вчителя, через спілкування з ним. І якщо це спілкування не зацікавлює, а викликає неприйняття особистості педагога, ситуацію внутрішнього напруження, дискомфорту, страх помилитися, то це стомлює дітей, породжує байдужість до навчального предмету. Тому, такі передумови ефективності комунікативної діяльності вчителя як здатність відчувати комунікативну ситуацію на уроці, долати психологічні бар'єри, вирішувати конфлікти, бути небайдужим до особистості учнів, оптимістично зарядженим, являються вирішальними уміннями у комунікативній культурі вчителя.

Комунікативні вміння за словником термінології з педагогічної майстерності – вид професійних умінь педагога, що відображають рівень його готовності до реалізації професійного спілкування (вміння соціальної перцепції (сприймання і розуміння людини людиною), саморегуляції, вербального і невербального контакту з учнями, вміння управляти своєю поведінкою) [7, с. 38].

Узагальнені комунікативні уміння педагога Н. Басюк представила таким чином [2]:

Таблиця 1

Узагальнені комунікативні уміння

№ з/п	Зміст узагальненого комунікативного уміння	Складові узагальненого комунікативного уміння
1	Уміння педагогічно доцільно організувати педагогічне спілкування і керувати ним	- уміння здійснювати емоційний контакт; - уміння моделювати процес майбутнього спілкування; - уміння об'єктивно оцінювати психологічні особливості партнера по спілкуванню і аудиторію; - уміння прогнозувати результат педагогічної комунікації; - уміння регулювати власний психологічний стан у спілкуванні
2	Уміння стимулювати спілкування	уміння слухати і «чути» співрозмовника (емфатичне слухання); - уміння активізувати спілкування словом, поглядом, жестом
3	Уміння педагогічно доцільно організувати	уміння чітко, логічно і лаконічно виражати свої думки; - уміння тактовно, з додержанням етичних норм висувати

	обмін інформацією	педагогічні вимоги; - уміння організувати діалог і полілог зі студентами; - володіння технікою аргументації; - уміння здійснювати педагогічно доцільну імпровізацію
4	Уміння ефективно використовувати засоби вербальної і невербальної комунікації	- ораторські вміння (літературна мова, чітка дикція, оптимальний темп, тембр мовлення, висота голосу); - педагогічно доцільні міміка, жести, рухи, пози; - уміння об'єктивної, візуальної діагностики психологічних особливостей співрозмовника
5	Педагогічна техніка	- уміння вибрати правильний стиль і тон спілкування; - уміння керувати увагою аудиторії; - уміння педагогічно доцільно використовувати наочність і технічні засоби навчання

Однак, зміст поняття культури педагогічного спілкування не вичерпується вищенаведеними комунікативними якостями та вміннями. На нашу думку, це комплексне поняття, що містить передусім особистісну культуру тих, хто спілкується. У ній дуже важливими є такі компоненти: високий рівень загальної культури; культура мислення; культура мовних засобів і способів формування та формулювання думки; культура педагогічного впливу, що викликає адекватну реакцію учня у відповідь; культура прогнозування реакції партнера зі спілкування у відповідь; культура слухання; культура підтримання спілкування; культура виправлення помилкової дії.[

Висновки. Сьогодні освітнє середовище Нової української школи - це особливий комунікаційний простір, у якому комунікативна культура, партнерська взаємодія та сприйняття в процесі інформаційного обміну займає важливу роль у всебічному та гармонійному розвитку здобувачів освіти. Тому необхідна перебудова системи підготовки професійно компетентних, комунікативно культурних майбутніх педагогів, здатних досягти очікувані педагогічні результати засобами продуктивної комунікативної взаємодії.

Можна дійти висновку, що високий рівень культури спілкування є запорукою формування педагога-професіонала. Найважливішою проблемою, яка стоїть зараз перед вищою школою, є підготовка висококваліфікованих викладачів, адже саме від них залежатиме створення умов для полікультурного та білінгвістичного розвитку мовної особистості учнів, для розвитку у них загально-планетарного мислення, етики поведінки та таких рис, як соціокультурна спостережливність, готовність до спілкування в іншокультурному середовищі, мовленнєвий та соціокультурний такти [3].

Список використаних джерел

1. Аносова А. В. Інтернет як середовище прояву комунікативної культури старшокласників. *Народна освіта*. 2011. Вип. 2 (14). URL : <http://surl.li/fuuwa>
2. Басюк Н. А. Комунікативна культура педагога вищої школи як головний аспект педагогічного спілкування. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20252/1/Basjuk1.pdf> (дата звернення: 26.03.2023).
3. Варга Л. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх учителів у процесі інтерактивного навчання. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. № 32 (365). С. 31-35.
4. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2007. 20 с.
5. Морозов С. М. Словник іншомовних слів. Київ : Наукова думка, 2000. 683 с.
6. Пугіловська Н. Б. Місце комунікативної культури в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Наукові праці. Серія «Педагогіка»*. № 161 (173). С. 14-16. URL : <http://surl.li/fuvkr>
7. Словник термінології з педагогічної майстерності / за заг. ред. Н. М. Тарасович. Полтава, 1995. 63 с.

8. Фенцик О. М. Комунікативна культура педагога: сутність та шляхи її формування у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2019. № 2 (10). С. 191-194.

УДК 159.91:88.2

ПСИХОКОРЕКЦІЯ НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Бугайчук Ірина, здобувачка ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Ставицька О. Г., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Людський мозок – це найскладніший механізм у нашому Всесвіті. Дуже часто його порівнюють з устроєм Всесвіту, проте наразі саме Всесвіт нам легше піддається дослідженням – ми знаємо про чорні діри чи про темну матерію, а ось пізнання мозку для нас виглядає складнішим завданням. Проте це дуже важлива місія, адже людський мозок – це наш персональний комп'ютер, який керує нашим організмом, а також усіма його процесами. Ба більше, мозок – це наша особистість, і наша душа, без сумніву, теж міститься у нашому мозку, який, відповідно, є і нашою свідомістю [3].

Нервова система людини є тим фізіологічним фундаментом, на базі якого протікають всі психічні процеси. Вона об'єднує клітини тіла в єдину структурно - функціональну систему, регулює функції різних органів і тканин, керує моторними процесами, забезпечує перебіг сенсорної інтеграції. Завдяки такому неврологічному процесу як сенсорна інтеграція ми можемо опрацювати та структурувати інформацію, яка надходить до мозку із зовнішнього середовища та нашого тіла за допомогою відчуттів. Лише за таких умов ми почуватимемо себе комфортно, в безпеці та спроможні адекватно реагувати на життєві ситуації та вимоги оточуючого середовища.

За останні роки зростає кількість дітей у яких спостерігаються такі проблеми: імпульсивність, дратівливість, конфліктність, дитина швидко втомлюється, погано засинає, погано запам'ятовує, погано узагальнює, має затримку у формуванні дрібної моторики, труднощі в емоційно-вольовій сфері, труднощі формування мовних процесів, труднощі письма, читання.

Мета дослідження - визначити ефективність впливу на нейрофізіологічні зв'язки у дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лев Семенович Виготський виявив певну закономірність розвитку нервової системи та її функцій:

1) перехід функцій вверх - функції, які на початкових стадіях розвитку виконуються нижчими відділами мозку, в процесі розвитку переходять до вищих;

2) втрата нижчими центрами, які раніше виконували цю функцію, своєї самостійності при переході функцій вверх і входження їх як підвладної інстанції в діяльність вищих центрів. Тобто вищі центри не замінили нижчі, а стали здійснювати ту саму функцію через нижчі, регулюючи, направляючи та збагачуючи таку роботу. Завдяки цьому сама функція підіймається на вищий щабель свого розвитку; мозкова організація вищої психічної діяльності людини;

3) емансипація нервових центрів - якщо в дитячому віці уражений центр «В», то більше страждатиме вищий за нього центр «С», ніж підвладний йому нижчий «А». В разі ураження в дорослого центру «В», більше страждатиме нижчий «А», ніж вищий «С»[1].

Наша програма формувалася також спираючись на наукові роботи вченого Лурія Олександра Романовича, засновника напряму нейропсихології. Вагомим є внесок Лурія О.Р. в генетичну, вікову психологію. У цій галузі досліджень він використовував метод близнят для з'ясування генетичних та зовнішніх факторів розвитку. На перетині медицини, фізіології та психології проводились дослідження афазії та порушень мови у хворих з локальними ураженнями головного мозку. З часом ці дослідження постали фундаментом для

ЗМІСТ

Артемук О. Вплив стресу на самопочуття людини та її життєдіяльність	3
Баранович І. Вікові особливості прояву страхів у дітей молодшого шкільного віку...	5
Басалига Т. Посттравматичний стресовий розлад у учасників збройних конфліктів...	7
Болюх Н. Вплив емоцій на психічне здоров'я особистості.....	10
Боровець А. Проблема розвитку особистості в молодшому шкільному віці.....	13
Боса-Мірявець М. Психологічна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	16
Босий-Мірявець В. Комунікативна культура педагога: психологічний вимір.....	20
Бугайчук І. Психокорекція нейрофізіологічних зв'язків у дітей з особливими освітніми потребами.....	23
Гавін Б. Особливості прояву психологічного стресу у людини.....	25
Гонтаренко В. Механізми психологічного захисту дітей.....	28
Гончарук А. Психологічні особливості спілкування у підлітковому віці.....	30
Горбатюк О. Методичні аспекти профілактики девіантної поведінки підлітків	33
Гудовсек С., Павелків Р. Сутність поняття «безпека життєдіяльності» з точки зору психологічної науки.....	34
Дем'янюк В. Психологічний зміст емпатії в контексті морального розвитку молодшого школяра.....	37
Дивульська К., Юрчук О. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.....	40
Єфімова М. Психологічні особливості дітей вимушених переселенців.....	42
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах.....	44
Каверіна Б. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	47
Климчук І. Психологічні особливості емоційної стійкості студентів у період кризи...	52
Ковальчук О., Аладько Т., Ковальчук С. Соціально-психологічні причини поширення алкоголізму в середовищі підлітків.....	55
Ковальчук О., Назарець Л. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: недоліки та переваги.....	58
Коренко Д. Психологічні особливості поведінки обдарованих дітей.....	62
Корчака Ф., Корчакова Н. Вплив військової агресії на розвиток національної ідентичності української молоді	65
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.....	66
Кривко М. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини дошкільного віку.	68
Кулакова О. Використання інтерактивних платформ у навчанні іншомовної лексики	72
Курята Н. Вплив війни на життєстійкість українського студентства.....	75
Лаврук Л. Психологічні особливості міжкультурної адаптації переселенців у чужій країні.....	77
Мартюченко К. Креативність як фактор успішної самореалізації особистості.....	80
Мисько Є. Шкільна тривожність підлітків як соціально-психологічна проблема.....	83
Мотруніч І., Юрчук О. Використання інноваційних технологій у процесі фізичного виховання дошкільників.....	86
Нікішина Д. Рефлексія як фактор подолання фрустраційних ставнів у студентів.....	88
Оборська А. Дослідження впливу арт терапії у процесі психологічної корекції девіантної поведінки поранених військовослужбовців під час реабілітації.....	92

Павелків В. Сучасні реалії та їх вплив на розвиток агресивної та деструктивної поведінки молоді.....	93
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя.....	96
Подлящук О. Психологічні особливості прояву емоційного вигорання у педагогів....	97
Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арттерапії...	101
Пшенична Л. Феномен харизми та його вплив на міжособистісну взаємодію.....	103
Ряба Л. Фактори формування самооцінки в підлітковому віці.....	106
Сабат Є. Особливості феномена прокрастинації у студентському середовищі.....	108
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку.....	111
Сизов С. Теоретичний аналіз психологічної реабілітації осіб з алкогольною залежністю.....	112
Стащук А. Особливості використання арт терапії в роботі з молодшими школярами..	113
Тарасюк Л. Музика як чинник впливу на психічний стан особистості.....	116
Тимчак С. Інформаційна гігієна під час війни.....	118
Ткачук О. Соціально-психологічні аспекти сугестивності як фактору узалежнених форм поведінки в юнацькому віці.....	120
Українець В. Віра дітей у Збройні Сили України.....	123
Федорович Р., Опанасюк І. Методи арттерапії як засіб корекції сімейних відносин.....	125
Холод Ю. Формування національної гідності дітей дошкільного віку як проблема дошкільної освіти.....	127
Хома О. Soft skills як феномен професійної компетентності сучасного психолога.....	129
Чорноус Я. Психологічні особливості прояву ейджизму в студентській молоді: теоретичний аспект.....	131
Шевчук В. Соціально-психологічні аспекти дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах.....	134
Шепель Т. Проблема емоційного вигорання лікарів.....	137
Шишка А., Юрчук О. Адаптивне фізичне виховання як засіб корекції психомоторних порушень у дошкільників із заїкуватістю.....	139
Яковець О. Особливості процесу соціальної адаптації дітей з аутизмом.....	142
Якубовська М. Психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.....	145
Яремчук Ю. Статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців.....	149
Ярмошевич В. Експериментальне дослідження використання методу казкотерапії у роботі з дітьми в умовах війни.....	150